

ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ

(ਨਾਟਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਵਿੰਗ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਕੁਝ ਫਾਈਲਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਆਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਾਈਲਾਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਸਿਮਰਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)

ਪਾਪਾ : ਕੀ ਗੱਲ ਏ ਬੇਟਾ, ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਏਂ ?

ਸਿਮਰਨ : ਪਾਪਾ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਸਲਾਨਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਨੇ।

ਪਾਪਾ : ਔਛਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਹਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ।

ਸਿਮਰਨ : (ਨਿਹੋਰੇ ਨਾਲ) ਪਾਪਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪਾਪਾ : ਹਾਂ ਬੇਟਾ, ਤੂੰ ਠੀਕ ਕਹਿਨੀ ਏਂ, ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਵੀ ਅੱਜਕਲ ਬੜੀ ਸਖ਼ਤ ਏ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਅਤਿਵਾਦ ਦੀ ਲਹਿਰ ਪਿਛਲੇ 12-13 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਏ, ਉਹਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਆਖਰੀ ਲੜਾਈ ਏ। ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਵੀ ਤਹੀਆ ਕਰ ਲਿਆ ਏ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਏ।

ਸਿਮਰਨ : ਤੇ ਇਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪ ਜੋ ਵੀ ਅਤਿਵਾਦ ਅਪਣਾਉਣਾ ਪਏ ਉਹ ਜਾਇਜ਼ ਏ।

ਪਾਪਾ : (ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋਕੇ) ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਕਹਿ ਰਹੀ ਏਂ ?

ਸਿਮਰਨ : ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਪਾ ਮੈਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸੁਣਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬੇਟੀ ਹਾਂ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਘੂਰ ਘੂਰਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਕੱਲ ਕੈਨਟੀਨ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਸਾਂ, ਕੁਝ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੂਰਦੇ ਰਹੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ।

ਪਾਪਾ : ਕੌਣ ਸਨ ਉਹ ? ਕੀ ਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੀ ਏਂ ?

ਸਿਮਰਨ : ਠੀਕ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਲੀਆਂ ਦਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਗਾਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਮਦਰਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਡਿਊਟੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਏ।

ਪਾਪਾ : ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ

ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰੀਂ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੇਰੀ ਸਕਿਉਰਟੀ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਏ।

ਸਿਮਰਨ : ਨਹੀਂ ਪਾਪਾ ਮੈਨੂੰ ਸਕਿਉਰਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਕਲਾਸ ਫੈਲੋਜ਼ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜਾਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਅੱਗੇ ਹੀ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਸੁਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ- ਇਹ ਇਕ ਹਤਿਆਰੇ ਦੀ ਧੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਪਾ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵਾਕਈ ਹਤਿਆਰੇ ਹੋ ?

ਪਾਪਾ : ਤੇਰਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਏ ?

ਸਿਮਰਨ : ਮੈਂ ਕਦੀ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਪਾਪਾ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ ਪਰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਮੀਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਗੁਣ ਕੱਲ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੁਰਖੀ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਰਗਰਮ ਆਪਦੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜੀਪ ਵਿਚ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਏ, ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਟੀਮ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੰਦੇ ਤੁਹਾਡੇ ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਪਾਪਾ : (ਖਿੰਝ ਕੇ) ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਭ ਬਕਵਾਸ ਲਿਖਦੇ ਨੇ।

ਸਿਮਰਨ : ਪਰ ਪਾਪਾ ਇਹ ਤਾਂ ਸੱਚ ਏ ਕਿ ਉਹ ਆਗੂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਯੂ ਐਨ ਓ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਇਕ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਪੁਲਿਸ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਵਿਚ 1000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲਾਸ਼ਾਂ ਲਾਵਾਰਸ ਕਰਾਰ ਦੇਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਪਾਪਾ : ਪਰ ਉਸ ਖਾਲੜਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਮਾਰਕੇ ਛੱਡ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨਾਂ ਕਰਕੇ ਯਤੀਮ ਹੋ ਗਏ। (ਫੇਰ ਸੰਭਲਕੇ ਤੇ ਬੇਟੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ) ਬੇਟੇ, ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਏ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ 'ਤੇ ਬੋਝ ਨਾ ਰੱਖਿਆ ਕਰ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਨੇ, ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਰੱਖ।

ਸਿਮਰਨ : ਮੈਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੀ ਪਾਪਾ।

ਪਾਪਾ : ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕਰ।
ਸਿਮਰਨ : ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਅਦਾ ਕਰੋ ਪਾਪਾ।
ਪਾਪਾ : ਕੀ?
ਸਿਮਰਨ : ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ ਜਿਹੜੀ ਗੈਰ ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਵੇ। (ਪਾਪਾ ਕੁਝ ਸੋਚਦੇ ਹਨ) ਪਾਪਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰੋ ਨਾ। (ਹੱਥ ਅੱਗੇ ਕਰਦੀ ਹੈ)
ਪਾਪਾ : (ਉਹਦਾ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ) ਵਾਅਦਾ ਰਿਹਾ ਬੇਟੇ।
ਸਿਮਰਨ : ਤੇ ਮੇਰਾ ਵੀ ਵਾਅਦਾ ਰਿਹਾ ਪਾਪਾ (ਪਾਪਾ ਵੱਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)।
ਪਾਪਾ : (ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ) ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਪਾਪਾ ਦਾ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਐਸੀ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਨਾ ਜੁੜੇ ਜਿਹੜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
(ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜਦੀ ਹੈ।)
ਪਾਪਾ : (ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ 'ਤੇ) ਹਾਂ ਸਰ, ਮੈਂ ਆਪ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਕਮ ਕਰੋ... ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।... ਹਾਂ ਜੀ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਖਾਲਜ਼ਾ ਕੋਲੋਂ ਇੰਟੈਰੋਗੇਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਇਹੋ ਕੱਢਣੀ ਏ ਕਿ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ?... ਹਾਂ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਹ ਹੈ ਸਖ਼ਤ ਜਾਨ... ਹਾਂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਹ ਨਕਸਲਾਈਟ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹ ਸਰਾਫ਼ ਦਾ ਪੈਰੋਕਾਰ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਏ... ਸਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਲਿਸਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਏ ਨਹੀਂ ਸਰ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਰੀਕੇ ਬਰਾਤ ਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।... ਹਾਂ ਜੀ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਘਾਟ ਲਾਸ਼ਾਂ ਸਾਂਭਣ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਮੱਛੀਆਂ ਵਾਲਾ ਤਰੀਕਾ ਕਾਫੀ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ... ਠੀਕ ਹੈ ਸਰ, ਸਾਡੀ ਵੱਡੀ ਜੰਗ ਦੀ ਇਹ ਆਖਰੀ ਲੜਾਈ ਹੈ। ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਖੰਮ ਮਾਰ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ... ਸਰ, ਕਦੀ ਕਦੀ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ

ਤਿੱਖੀਆਂ ਟਿਪਣੀਆਂ ਸੁਣਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ... ਹਾਂਜੀ ਹਾਲੀ
ਬੱਚੀ ਏ, ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਜਦੋਂ ਵਰਦੀ ਪਾਈਏ ਤਾਂ ਕੀ ਕੀ
ਸੁਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਏ... ਹਾਂ ਸਰ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰ ਪੂਰਾ
ਦੇਵਾਂਗਾ। ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ
ਤੋਂ ਬੜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਸੀ... ਹਾਂ ਸਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨਫੋਰਮ ਕਰਦਾ
ਰਹਾਂਗਾ।

(ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਰਖਦਾ ਹੈ।)

ਪਾਪਾ : ਰਾਮ ਸਿੰਘ

ਰਾਮ ਸਿੰਘ : (ਆਉਂਦਾ ਹੈ) ਹਾਂ ਜਨਾਬ...

ਪਾਪਾ : ਕਿਉਂ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਆਏ ਹਨ ?

ਰਾਮ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ ਜਨਾਬ।

ਪਾਪਾ : ਕੌਣ ਹਨ ਉਹ ?

ਰਾਮ ਸਿੰਘ : ਸੋਹਲ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੰਚਾਇਤ ਹੈ ਜਨਾਬ।

ਪਾਪਾ : ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ?

ਰਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਾਡੀ ਪੁਲਿਸ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਈ ਨੌਜਵਾਨ ਪਕੜਕੇ ਲਿਆਈ ਹੈ,
ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਥਹੁ ਪਤਾ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ
ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਨੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਣੀ ਫਰਿਆਦ ਛੋਟੀ ਬੀਬੀ
ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਹੀਆਂ ਨੇ।

ਪਾਪਾ : (ਕੁਝ ਸੋਚਕੇ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕਿ ਉਹ ਦਫਤਰ ਆਉਣ ਤੇ
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ
ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ : ਜੀ ਮੇਰੇ ਯਕੀਨ 'ਤੇ ਕੌਣ ਇਤਬਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਹੁਣ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦੇ
ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਹਰੀਕੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਜੀਪਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ
ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉੱਝ ਛੋਟੀ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਕੁਝ ਤਸੱਲੀ
ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਏ ਜੀ।

ਪਾਪਾ : ਔਛਾ ਤੂੰ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕਿ ਜੀਪ ਪਿਛਲੇ ਗੇਟ 'ਤੇ ਲੈ ਆਵੇ।

(ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਪਾ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ।)

(ਫੋਡ ਆਉਂਦਾ)

ਝਾਕੀਦੂਜੀ

(ਸਿਮਰਨ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਉਹਨੂੰ ਦੁੱਖੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।
ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ
ਵੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਹੈ।)

ਸਿਮਰਨ : (ਉਠਦੇ ਹੋਏ) ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਮਾਸਟਰ ਜੀ!

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਤੇਰੇ ਪਾਪਾ ਕਿਥੇ ਨੇ ?

ਸਿਮਰਨ : ਅੰਦਰ ਨੇ, ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹੀ ਏ ?

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਪੜ੍ਹੀ ਏ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਸਿਮਰਨ : ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਉਹ ਏਨੇਂ ਜ਼ਾਲਮ ਨਹੀਂ
ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨ ਏ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ
ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਇਬ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਦੀ ਇਹ
ਖ਼ਬਰ ਪੜ੍ਹੀ ਏ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਸੁਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

(ਪਾਪਾ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।)

ਸਿਮਰਨ : ਪਾਪਾ, ਕੀ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਠੀਕ ਏ ? ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਏ ਕਿ
ਖਾਲੜਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਏ।

ਪਾਪਾ : ਖ਼ਬਰ ਆ ਗਈ ਏ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੀ ਏ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ
ਏਨੀਂ ਜਲਦੀ ਦਮ ਤੋੜ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਿਹਤ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਤੇ ਇਰਾਦੇ ਵੱਲੋਂ
ਵੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪੱਕਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ੱਕ ਏ ਕਿ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ
ਕੈਪਸਿਊਲ ਸੀ ਤੇ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਹਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ
ਕਰ ਲਈ ਏ।

ਸਿਮਰਨ : ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸੱਚ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ
ਜਾਂਦਾ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਹਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਰਾਹ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਲਾਸ਼ ਟਿਕਾਣੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।
ਇਹ ਟਾਂਟ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ
ਚੁੱਕ ਕੇ ਜੀਪ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਲਾਸ਼ਾਂ ਲੱਭਦਾ
ਫਿਰਦਾ ਏਂ, ਹੁਣ ਦੇਖਾਂਗੇ ਤੇਰੀ ਲਾਸ਼ ਕੌਣ ਲਭਦਾ ਏ।

ਸਿਮਰਨ : ਪਾਪਾ ਤੁਸੀਂ ਉਹਦਾ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸੀ।

ਪਾਪਾ : ਕਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ਪਰ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਆਰਡਰ ਬੜੇ
ਸਖ਼ਤ ਸਨ। ਇਹ ਬੜਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਕੇਸ ਏ, ਇਹਦੀਆਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ
ਪੈਚੀਦਗੀਆਂ ਹਨ, ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵਿਵਾਦ
ਤਿੜ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਸੰਦੀਪ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਉਪਰੋਂ

ਆਏ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ 'ਤੇ ਆਏ ਹਰ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਮੰਨੇ। ਜੇ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਆਈ ਤਾਂ ਉੱਪਰ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਸਿਮਰਨ : ਇਹੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਹਿਣੀ ਪਈ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਕਿਹੜੀ ?

ਸਿਮਰਨ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਮਾਣ ਏ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਇਕ ਐਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਨਾਜ਼ਕ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਡਿਊਟੀ ਦੇਣੀ ਮੰਨੀ। ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਿਰ ਫਿਰਿਆਂ ਨੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਣਾ ਹਰਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੋਲੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਪਕਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੇਟ ਦੀ ਭੁੱਖ ਉਹ ਰੋਟੀ ਖਾਕੇ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਾਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲਈ ਉਸੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਰਵੈਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਡਿਊਟੀ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੱਚ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਇਕ ਜ਼ਾਲਮ ਹਤਿਆਰੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਰੋਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਾਂ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਸੰਦੀਪ, ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਏ। ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਤੁਹਾਡੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਤਿਵਾਦ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਇਹੋ ਆਵਾਜ਼ ਤੁਹਾਡੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਨਖੇਧੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹੋ, ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਖੁਰਦ ਬੁਰਦ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਖੱਜਲ ਖਵਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋ।

ਸਿਮਰਨ : ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਤਿਵਾਦੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਉਠਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਦਾ ਐਸਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ

ਇਖਲਾਕ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਕੋਈ ਕੁਕਰਮ ਕਰੇ। ਇਹ ਸਭ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਏਜੰਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਘੁਸਪੈਠੀ ਕਰ ਗਏ ਹਨ।

ਪਾਪਾ : ਐਵੇਂ ਬਕਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀਆਂ ਤਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਉਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਵੀ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਰਖੇਲਾਂ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਖਲਾਕ ਤੋਂ ਡਿੱਗੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰੋਤੀਆਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਏ ਜੋ ਇਖਲਾਕ ਦੇ ਥੜੇ ਉੱਤੇ ਤੇ ਸਿੱਦਕ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਿਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਿਮਰਨ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲਹਿਰ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਗਲਤ ਏ ਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰੇਗੀ।

ਸਿਮਰਨ : ਫੇਰ ਪਾਪਾ ਇਸਦਾ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰੋ।

ਪਾਪਾ : ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਏ, ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਲਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਏ।

ਸਿਮਰਨ : ਤਾਂ ਫੇਰ ਪਾਪਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਆਪਦਾ ਫਰਜ਼ ਪੂਰਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤਸੀਹੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੋ। ਪਾਗਲ ਜਾਂ ਨੀਮ ਪਾਗਲ ਕਰ ਦੇਵੋ।

ਪਾਪਾ : ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸਨੇ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ ?

ਸਿਮਰਨ : ਪਾਪਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪੜ੍ਹਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੰਡੀਆ ਟੂਡੇ ਦੇ ਇਕ ਇਸ਼ੂ ਵਿਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਮੇਤ ਟਾਰਚਰ ਦੇ ਉਹ ਤਰੀਕੇ ਪੜ੍ਹਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਜੋ ਤੁਹਾਡਾ ਮਹਿਕਮਾ ਕਨਫੈਸ਼ਨਜ਼ ਲੈਣ ਲਈ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਏ। ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਤਰੀਕੇ। ਮੈਨੂੰ ਅਕਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿਚ ਮਨਿੰਦਰ ਕਾਂਗ ਦੀ ਇਕ ਕਹਾਣੀ 'ਜੂਨ' ਵੀ ਪੜ੍ਹਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਿਯਕਤੀ ਦੀ ਸੱਚੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਰਗੀ ਸੱਚੀ ਕਹਾਣੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਨੂੰ ਤਸੀਹਾ ਘਰ ਵਿਚ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਦੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਇਕ ਜੂਨ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾ ਉਹ ਜੀਂਦਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ ਨਾ ਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪਾਪਾ : ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਪਰ ਇਹ ਇਸਤੋਂ ਬੱਚ ਵੀ ਕਿਵੇਂ ਸਕਦੀ ਏ ? ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਤਾਂ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਦਰਿਦਗੀ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਦੇਖਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਿਆਂ 'ਤੇ ਭੋਗਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਾਪਾ : ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਫੇਰ ਕੌਣ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ ?

ਪਾਪਾ : ਉਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਧਰਮ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਾਤਲ ਟੋਲੀਆਂ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ। ਕਦੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਕਦੀ ਕੋਈ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਕਦੀ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਦਾ ਐਡੀਟਰ ਸੁਮੀਤ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਜਾਂ ਉਹ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਸ਼ੀਆ ਗੇਮਾਂ ਵੇਲੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੇਇਜ਼ਤ ਕੀਤਾ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ... ..।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ?

ਪਾਪਾ : (ਪਸ਼ੇਮਾਨ ਜਿਹਾ ਹੋਕੇ) ਇਕ ਕਠਪੁਤਲੀ, ਉੱਤੋਂ ਆਏ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਸਿਮਰਨ : ਪਰ ਪਾਪਾ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਭੁਲਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਬੱਚੀ ਦੇ ਬਾਪ ਹੋ। ਉਹ ਬੱਚੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਆਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਕਦਮ ਚੁਕ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਠੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਕ ਪਾਪਾ ਸੀ। ਮੰਮੀ ਦੀ ਅਚਾਨਕ ਮੌਤ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਨਰਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਟੈਪ ਮਦਰ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਵਿਚ ਪਲਾਂ, ਪਾਪਾ ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਪਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨਾ ਨਿਭਾਓ ਪਰ ਡਿਊਟੀ ਵੇਲੇ ਇਹ ਨਾ ਭੁਲਾਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋ।

ਪਾਪਾ : ਮੈਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ।

ਸਿਮਰਨ : ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ, ਪਾਪਾ ਪਰੋਮਿਸ।

ਪਾਪਾ : (ਜਕੋਤਕੀ ਵਿਚ) ਪਰੋਮਿਸ

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਸੰਦੀਪ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਇਹ ਅੱਜ ਦੇ ਪੰਜਾਬ

ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਏ।

(ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਖੜਕਦੀ ਹੈ, ਪਾਪਾ ਫੋਨ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫੇਰ ਦੋਵਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।)

ਸਿਮਰਨ : ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਫੋਨ ਫਿਰ ਆ ਗਿਆ ਏ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਉੱਤੋਂ ਆਇਆ ਹੋਣਾ ਏ, ਪਾਪਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਣੀਏ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਓ, ਅਸੀਂ ਚਾਹ ਪੀਵਾਂਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਪਾਪਾ ਇਸ ਫੋਨ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

(ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਪਾਪਾ : ਹਾਂ ਸਰ, ਮੈਂ ਆਪ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ- ਹਾਂ ਸਰ ਮੈਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵੇਖ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜੋ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ। ਮੇਰੀਆਂ ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਬੜੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਇੰਸਟਰਕਸ਼ਨਸ ਸਨ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।... ਤਾਂ ਸਰ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਬਣੇਗੀ... ਜਿੰਨਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨੀ ਏ ਉਹ ਐਲਾਨ ਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਉਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਿਠਾਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਗੇ... ਹਾਂ ਸਰ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕਹਿਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਬਣ ਜਾਏ, ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਹੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸਥਿਰਤਾ ਡਾਂਵਾਂਡੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।... ਹਾਂ ਸਰ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਹਾਂ।

(ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਰਖਦਾ ਹੈ।)

(ਫੇਡ ਆਉਂਦਾ)

ਝਾਕੀ ਤੀਜੀ

(ਪਾਪਾ ਬੇਚੈਨੀ ਵਿਚ ਇਧਰ ਉਧਰ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ।)

ਸਿਮਰਨ : ਪਾਪਾ ਹੁਣ ਬੈਠ ਵੀ ਜਾਓ, ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੋਗੇ ?

ਪਾਪਾ : ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿਲੱਤ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨੀ ਪਏਗੀ, ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਸਿਮਰਨ : ਪਰ ਪਾਪਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਵੇਲੇ

ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸਾਂ। ਏਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸਦਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਈ ਪਰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਬਾਹਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਰ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹਨ।

ਪਾਪਾ : ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ?

ਸਿਮਰਨ : ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਰਤ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਬਾਈ ਦੀ ਵੇ ਪਾਪਾ ਸਾਲਾ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਕੋਲਡ ਸਟੋਰ ਬਣਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਲਗ ਗਏ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਇਹ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਹੋਣਾ।

ਪਾਪਾ : ਤੂੰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਦੇ ਰਹੀ ਏਂ ?

ਸਿਮਰਨ : ਨਹੀਂ ਪਾਪਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਤੁਸੀਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੇ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਉਗਰਾਹਕੇ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਸੀ- ਪਾਪਾ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਅਨਜਾਣੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਪਾਰਟ ਬਣ ਗਏ ਸੀ- ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਇਹ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬੱਚੀ ਹਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਦੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬੌਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਆਇਆ ਸੀ, ਹੌਸਲਾ ਦੇਣ ਲਈ।

ਪਾਪਾ : ਫੇਰ ?

ਸਿਮਰਨ : ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਪਿਆ।

ਪਾਪਾ : ਕੀ ?

ਸਿਮਰਨ : ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖੇਡਾ ਖਿਡਾਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ?

ਪਾਪਾ : ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਰਸੂਖ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪ੍ਰੈਸ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਸਿਮਰਨ : ਪ੍ਰੈਸ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰੈਡਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਰਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਐਸਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸਦੀ ਕੀਮਤ

ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣੀ ਪਏਗੀ।

ਪਾਪਾ : ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜੀਆਂ ਨੂੰ ? ਇਹ ਤੂੰ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਏਂ ?

ਸਿਮਰਨ : ਹਾਂ ਪਾਪਾ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਜਾਂ ਬਾਪ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ, ਉਹ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲਣਗੇ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦਸਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਉਹ ਬੌਸ ਇਕ ਕਠੌਰ ਦਿਲ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ।

ਪਾਪਾ : ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਦੱਸਦੀਆਂ ਨੇ ?

ਸਿਮਰਨ : ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆ ਸ਼ਾਮ 7 ਵਜੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਚੁੱਸਕੀ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਫੋਨ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁੱਖੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਖ਼ਬਰ ਲੈਂਦਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕੀ ਸਕੌਰ ਰਿਹਾ ?... ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਦੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਇਕ ਬੌਸ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਸਿਰਫ ਉਹਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਏ- ਉਹ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਏ, ਹਿਦੈਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਏ, ਆਰਡਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਏ। ਸ਼ੁਕਰ ਏ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਨਿਜਾਤ ਮਿਲੀ ਏ।

ਪਾਪਾ : ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦੇ ਦੌਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਏ, ਜਿਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਸਿਮਰਨ : ਪਾਪਾ, ਇਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਸਹਿਣੇ ਪਏ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਜ਼ਖ਼ਮ ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਜਨੂੰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲਾਏ ਤੇ ਇਕ ਉਹ ਜ਼ਖ਼ਮ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਲਗਾਏ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਪਾਪਾ : ਬਸ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਭ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਘਿਰ ਗਿਆ ਹਾਂ- ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਖਾੜਕੂ ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਸਿਮਰਨ : ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ?

ਪਾਪਾ : ਹਾਂ ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਕਮਾਂਡੋ ਫੋਰਸ ਦਾ ਆਗੂ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਖੁਫੀਆ ਟਿਕਾਨੇ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਉਹਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਪਿਸਤੌਲ ਰਖਕੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਤੇ ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਵੱਡਾ ਇਨਾਮ ਸੀ।

ਸਿਮਰਨ : ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਇਨਾਮ ਲਿਆ ?

ਪਾਪਾ : ਨਹੀਂ ਉਹ ਇਕ ਬਹਾਦਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਗੋਂ ਉਸਨੂੰ ਸੈਲਿਊਟ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਉਹਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। (ਉਹਦਾ ਰੋਣ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।) ਬੇਟੀ ਹੁਣ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਸੀ, ਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਠਾਈਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਕ ਹੀਰੋ ਵਾਕੁਣ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡੋਲਿਆ।

(ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਸਿਮਰਨ : (ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ) ਪਰ ਪਾਪਾ ਕੋਈ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਭ ਕੁਝ ਛੁਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

(ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਪਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।)

ਸਿਮਰਨ : ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਮਾਸਟਰ ਜੀ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੇਟੇ, ਕਿਥੇ ਗਏ ਨੇ ਤੇਰੇ ਪਾਪਾ ?

ਸਿਮਰਨ : ਹੁਣੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਗਏ ਨੇ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਠੀਕ ਤਾਂ ਹਨ ਉਹ ?

ਸਿਮਰਨ : ਠੀਕ ਹੀ ਨੇ ਪਰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਦੀ ਕਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਨੇ- ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਹੁਣ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਉਹ ਰੋਣ ਹੀ ਲਗ ਪਏ ਸਨ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅਗੇ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਇਹ ਉਹਦੀ ਪਸ਼ੇਮਾਨੀ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਨੇ। ਵੈਸੇ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਜਾਂ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਸ਼ੇਮਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਿਆ। ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗਲਤ ਹੋਇਆ ਏ ਕਿ ਇਕ ਧਾਰਮਕ ਨੇਤਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰੇ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੇ ਪੈਂਤੀ ਪੈਂਤੀ ਹਿੰਦੂ ਹਿੰਸੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਿਮਰਨ : ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ?

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਮੈਂ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ, ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਾਂ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚਾ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਥੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਰੋਜ਼ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਜੋ ਬਿਆਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਨਿਰੀ ਔਗ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਨਾ ਬੋਲਿਆ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਾਪਾ ਬਾਰੇ ਬੜਾ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹਾਂ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਪਰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਬੜਾ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਏ।

ਸਿਮਰਨ : ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਜਦੋਂ ਦੇ ਉਹ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਨੇ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗੁੰਮ ਸੁੰਮ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਕਈ ਵਾਰ ਵੱਜਦੀ ਏ ਤੇ ਬਸ ਵਜਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ। ਇਹ ਚੁੱਕਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਮੁੱਦਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ 'ਹੁਣ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ?' ਕੱਲ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਲੜਣ ਵਾਲਾ ਖਾਲੜਾ ਤੇਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਟੱਬਰ ਵੀ ਉਥੇ ਹੋਣਾ ਏ। ਕਦੀ ਜਾਈਂ, ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਚੈੱਕ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੀਂ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਫੇਰ ਤੂੰ ਗਈ ?

ਸਿਮਰਨ : ਨਹੀਂ, ਕਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ? ਜੇ ਜਾਂਦੀ ਵੀ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਚੈੱਕ ਦੇਣ ਦੀ ਮੈਂ ਕਦੀ ਵੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸਾਂ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਇਸ ਚੈੱਕ ਪਿਛੇ ਤੇਰੇ ਪਾਪਾ ਦਾ ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਏ। ਉਹ ਮੇਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰਿਹਾ ਏ, ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਯਾਦ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਕਬਾਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਣਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਭੁਗਤੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇਹਨੇ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ ਪਰ ਜਦੋਂ ਦਾ 1000 ਲਾਵਾਰਸ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕੀ ਇਹੀ ਮੇਰਾ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਏ ?

ਸਿਮਰਨ : ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਮੈਂ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਵੇਖਦੀ। ਉਹ ਸਾਰੀ

ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੌਂਦੇ ਨਾ, ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਏਧਰ ਉਧਰ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਇਹ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ? (ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ) ਇਸ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਦਾ ਪਾਪਾ 'ਤੇ ਕੀ ਜਾਦੂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਹਾਂ ਸਰ, ਹਾਂ ਸਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ : ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਡਿਸਪਲਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ਅੰਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਦਿਓ।

ਸਿਮਰਨ : ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਪਾਪਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੁਹਰਾਓ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਜਾਣੇ ਅਨਜਾਣੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ ਏ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕਰਨ, ਉਹਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਲੈਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦਾ ਭਾਰ ਹਲਕਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਮਾਸਟਰਜੀ : ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਦੇਖਾਂਗਾ।

ਸਿਮਰਨ : ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ।

(ਫੋਡ ਆਉਟ)

ਅੰਤਿਕਾ

(ਪਾਪਾ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਹਾਰ ਹੈ।)

ਸਿਮਰਨ : (ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਦਰਦ ਹੈ) ਪਾਪਾ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ। ਤੁਸੀਂ ਜਦੋਂ ਘਰੋਂ ਕਾਰ 'ਤੇ ਨਿਕਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਇਕ ਬੇਟੀ ਏ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਏ। ਪਾਪਾ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਛੁਪਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਡਿਸਪਲਨ ਸੀ ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਸ਼ੋਮਾਨੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਵੇਖਿਆ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਵੇਖਿਆ। ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਤਿਵਾਦੀ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਈ ਕੋਝੀ ਹਰਕਤ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਹ ਪਸ਼ੋਮਾਨੀ ਵੀ ਵੇਖੀ ਜਦੋਂ 11 ਸਤੰਬਰ 1995 ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਖਾਲੜਾ ਹੁਣ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੁਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਟਾਫ ਉੱਤੇ ਅੱਗ ਬਗ਼ੈਲਾ ਹੋਏ...

ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ... ਤੁਸੀਂ ਜਦੋਂ ਗੱਡੀ ਥੱਲੇ ਸਿਰ ਦਿੱਤਾ
ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਨਾ ਆਈ? ਪਾਪਾ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸਵਾਲ ਅੱਜ
ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨੇ, ਕੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਕਰਦੇ ਨੇ? ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ
ਤੁਸੀਂ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਬੇਜ਼ਮੀਰੇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਾਂ
ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਕਰਦੇ ਨੇ? ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਹਵਾ ਵਿਚ
ਲਟਕ ਰਹੇ ਨੇ। (ਘੰਟੀ ਵੱਜਦੀ ਹੈ।) ਪਾਪਾ, ਅੱਜ ਫੇਰ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ
ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜ ਰਹੀ ਏ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਗੈਬੀ ਆਵਾਜ਼ ਪੁੱਛੇਗੀ... ਕਿਉਂ
ਸੰਦੀਪ ਅੱਜ ਕੀ ਸਕੋਰ ਏ? ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜਵਾਬ ਹੋਵੇਗਾ... ਸਰ
ਅੱਜ ਜੀਰੋ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਜੀਰੋ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ-

*(ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਸਵੀਰ ਵੱਲ ਵੇਖਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ
ਫਰੀਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਟਕ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)*